

Bild nr
147

Tid
1958-2000

Kategori / Plats
Verksamhet

Motiv
Dalarö tullmuseum

Tullverket är en av de äldsta myndigheterna i Sverige.

Ingen vet riktigt när den första tullen togs i bruk, men år 1636 används ofta som startår.

Mellan 1636 och 1928 fanns en inloppstull på Dalarö i Stockholms södra skärgård för införsel av varor till Stockholm.

Så här skrev Generaltullstyrelsen 1997 i sin föreskrifter om Tullmuseum:

1 § Verksamheten vid Tullmuseet skall bedrivas så att personalens och allmänhetens kunskaper och intresse befordras när det gäller tullväsendet såväl i tidigare skeden som i vår egen tid.

Tullmuseet omfattar samlingarna i Tullhuset på Dalarö och i Strandridargården i Ljugarn på Gotland.

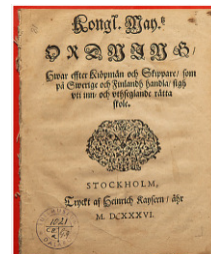
Så här var det / Så här blev det.

1927 slogs portarna till Tullmuseum upp för allra första gången. Då låg museet på vindsvåningen i Tullverkets hus på Österlånggatan i Gamla stan i Stockholm. Senare flyttades museet till Slussplan 9 där det hölls öppet ända till andra världskriget.

Efter restaurering av Tullhuset 1958 tog tulldirektör Olof Montan initiativet att inrätta ett tullmuseum i Tullhuset på Dalarö.

Men 2000 flyttades Dalarö tullmuseum till Alströmergatan i Stockholm och vissa föremål flyttades till Strandridaregården vid Ljugarn, på Gotland, där övervåningen är tullmuseum.

Utöver Strandridaregården finns sedan 2016 enbart tullhistorien som webbaserad information hos Tullverket.

I Dalarö tullmuseum visades olika tidstypiska möblerade rum från tullverksamheten.

Jugendrummet med 1900-talsmöblering,
se även DHF:s bildanalys 432. (vykort)

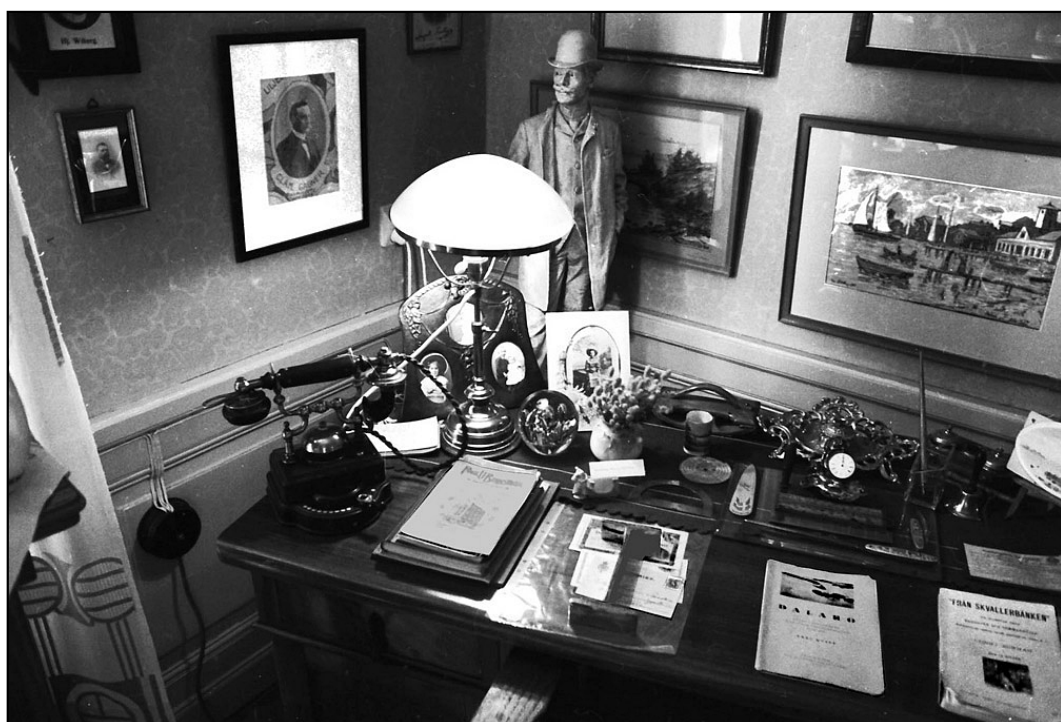
Inredningen i 1800-talsrummet.
se även DHF:s bildanalys 3893. (vykort)

Inredningen i 1700-talsrummet.
se även DHF:s bildanalys 431. (vykort)

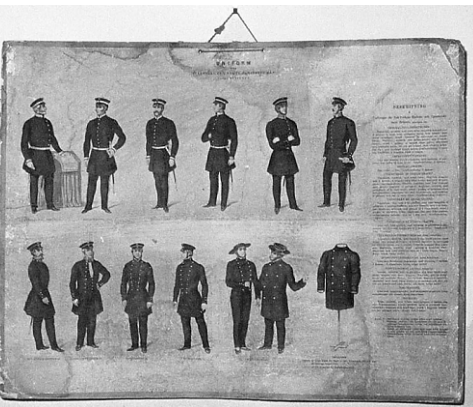
Inredningen i 1800-talsrummet.
Foto: Sune Nilsson 1968.

Karl Gustav Dahlgren
1883, Tullvaktmästare.

Foto: Sune Nilsson 1968.

Utställningen på övre planet i tullhuset på Dalarö.

Besöksfolder
för Dalarö
tullmuseum.

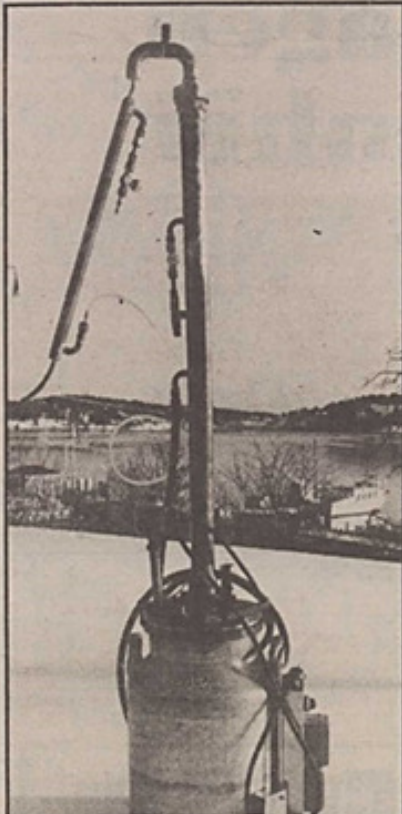

Transportkärra placerad vid entrén.
Se DHF:s bildanalys 2446.

Tullstampar av stål
med handtag av
trä användes vid
tullstation Dalarö
1883. Se DHF:s
bildanalys 2059.

TULL- MUSEET

Nog har den skäl att vara stolt, apparatens apparat, hembrännarnas Rolls-Royce t.v. Beslagtagen i norra Jämtland visas den nu i garaget till Dalarö tullmuseum. Tullen ska samråda med

Här visas smugglarhistoria

Kryphålen är många in genom Stockholms skärgård och tullens gamla kustpostering på Dalarö har haft mycket att stå i under åren.

I dag är kronans bygge tullmuseum. Folkets försök att köra hem brännvin på havet har fått sina praktiska exempel lagrade i en skamvrå, eller i den särskilda smugelhörnan, som tullen uttrycker det.

Nutida smuggelmetoder ställer museet inte ut. Folk kan ju lära sig dumheter...

Som med Rolls-Roycen tex, hembränningsapparaterna. Rolls, den fick DN gå ut i garaget för att hämta och packa upp. Ur den svarta sopsäcken kunde vi lyfta fram skapelsen. En gammal mjölkkruka med elplatta i botten och en särdeles hög kopparkolonn. Vi ställde ut den i anön för att få en bild på den.

Det skickliga hantverket beslagtofs för en tid sedan i norra Jämtland.

Apparaten var på väg från Norge till Sverige när den för stunden ledige tulltjänstemannen fick syn på en ovanligt stor låda i bussens bagageutrymme. Det godigna stycket skulle givetvis få sin plats i tullmuseet, där den alltså hamnat i garaget.

Olämpliga apparater

— Vi ska tala med polisen och höra om det är lämpligt att ha den framme, säger Gulli Falk som arbetar på museet. Man lär ju ut väldigt mycket.

Gulli Falk bor i museet tillsammans med sin man, tulldirektören Uno Falk. Gulli har lärt sig tullhusets historia:

— Stora sjötullen föras hit till Dalarö år 1636. Det var krig och staten behövde pengar. Och tullen var viktig, säger hon, ända fram till 1919 var tullen statens förnämsta inkomstkälla.

— I slutet av 1600-talet bodde det 33 tullhushåll här på Dalarö,

nio lotsar, en präst och en krögare. 1719 brände ryssarna upp tullhuset.

Senare byggdes ett provisorium, flottan höll till ute på Muskö och Aspö m.fl. öar, fint resandefolk övernattade hos kronans män för det skulle så vara. Provisoriet dög inte längre och arkitekten Erik Palmstedt fick rita ett nytt tullhus. Han är också mannen bakom tullhuset på Skeppsbron, Börsen och Arvfurstens palats. 1788 stod det nya tullhuset på Dalarö klart och det fungerade som tullstation till 1928.

Huset höll på att förfalla under andra världskriget, men kämpande eldsjälur inom tullverket fick så småningom Gunnar Sträng att bevilja pengar till restaurering. Gamla tulldirektören Olle Montan byggde upp museet under de arton år han bodde här. Och nu har alltså familjen Falk tagit över.

Svarta gänget i kolboxarna

De vakar över allt ifrån tulltjänstemännens egna konstverk till Gamla testamentet på hebreiska. Allt har sin tullhistoria.

Varifrån kommer för resten "Svarta Gänget"?

— Det var när tullpersonalen under spritförbudstiden smög sig ner i kolboxarna på båtarna för att leta brännvin som namnet uppstod, berättar Gulli Falk.

Smugglare hade nämligen för vana att gjuta cement över något som liknade kolstycken. Inuti fanns här plats för sprit. I museets smuggelhörna finns också de små "negerpojkar". Det är 10 liters blockdunkar, svartmålade, som hängdes i linor efter båtarna i skärgården. Fästa i torpederna fanns flöten och saltblock.

— Kom tullen klippte man av linorna, säger Gulli. "Negerpoj-

karna" sjönk till botten. Men när saltblocken ätits upp av havet flöt brännvinet upp till ytan igen och smugglarna kunde hämta sin last.

Men tullen spanade på flera håll i skärgården och man lär ha kommit över mängder av "negerpojkar".

Gulli Falk sätter sig till rätta i den gamla 1700-talspulpeten.

— Så här såg det ut i tullinspektörens rum. Internationell last klarades här. Vi kan gå vidare in i huset. Bellman var tullare, han finns på medaljong. Några tavlor visar att det var på Dalarö som Anders Zorn hittade sin Emma Lamm.

Gulli Falk brukar visa upp orostade kaffebonor för barnen ifrån Brandbergen.

— Dom tror att det är jordsötter, säger hon. Men det är roligt med barnen på besök. I maj varje år kommer Haninges alla tredje-klassare hit på studiebesök.

För allmänheten är det bara öppet för visning på lördagar klockan 13. Annars är det mest olika grupper som kommer på besök. Det går att beställa tid för det. Två timanställda guider står till förfogande.

Text: TOMMIE EKSTRÖM
Foto: ROLF SÖDERBERG

DN 24 februari 1983.

Se även DHF:s andra bildanalyser som berör Dalarö tullmuseum.

431X	Inredningen i 1700-talsrummet.
432X	Inredningen i Jugendrummet i början av 1900-talet.
433X	Utställningsrum i Dalarö tullmuseum 1958-2000.
2446X	Godstransportkärra uppställd på planen utanför tullmuseet.
3059X	Tullstampar användes vid tullstation Dalarö 1883.
3893X	Inredningen i 1800-talsrummet.
4560X	Storsmugglaren Algot Niska fångad på Dalarö 1931.

Initiativtagaren till att Dalarö tullmuseum öppnades i Tullhuset på Dalarö 1958.

Liten intervju

med tullveteran

Nu har Olof Monthan i god ordning fått pension och medalj och i går avgick han även från sin sista post inom tullverket, nämligen den som föreståndare för Tullmuseet, Dalarö.

I museet bor han i en trerummare med sin fru Maj. Olof kom till tullverket 1928, året efter det man inrättat ett litet tullmuseum i Gamla stan.

Museet kom till Dalarö efter malpåse under kriget i det då nyrenoverade Palmstedtska huset i Dalarö 1958. Och Olof har vad gäller museet spelat stor roll som tillskyndare, förespråkare, anslagsrövare, entusiast och samlare.

□ Som tulldirektör har han haft museet som arvoderad bisyssla. För några år sedan pensionerade han sig som direktör, nu även alltså som museiföreståndare. Och på lördagen fyller han sjuttio år.

Men redan i går fick han presenter och uppvaktning av kolleger från när och fjärran, bland annat en ljusstake i trä från "Riksapplet", som finns i sjön utanför Dalarö i form av illa åtgångget vrak.

— Och vad blir det för sysslor efter sjuttiårsdagen?

— Tja, lite forskning och en del anläggningsarbeten på mina barns tomter, svarar Olof.

— Några memoarer?

□ Tvekan och paus som antyder hemliga förhandlingar med förslag.

— Det är svårt att säga nåt om, svarar han sedan.

När Olof kom till verket 1928 hade man just dragit in den fasta personalen från Dalarö och gjort rörlig kustbevakning av det, och när Olof la av i Stockholm för att 1937 börja lära sig navigation till sagda bevakning åkte generaldirektör Wählin ner till Estland och köpte upp varenda droppe brännvin de producerat där under ett år.

På nåt sätt skulle man få bukt med spritsmugglingen därefter.

□ Den var då på upphällningen, men på museet i Dalarö finns mas-

Olof Monthan — inget museiföremål.

sor av roliga smugglarprylar under rubriken "allt sätt är dåliga även om de är roliga".

Museet har omkring 6 000 besökare per år och innehåller förutom smugglarkuriosa även alla slags tullprylar, några stilenliga tjänstemannarum samt ett bibliotek på 7 000 volymer, där "Bland smugglare och bönder" av en viss Engström inte saknas.

— Och så finns det officiella tryck och böcker av och om tullare. Anders Österling, Bellman, Hjalmar Söderberg och Elias Sehlstedt har ju tullförflutet, påpekar Olof.

□ Olof tänker inte gå kvar i museet och rota. Han vill inte själv bli ett museiföremål. Nuvarande tulldirektören Uno Falck tar över även museet och Olof drar sig villförtjänt tillbaka.

Inte för att vira en filt runt benen och slå läger i gungstolen, utan för att som sagt ägna sig åt anläggningsarbeten.

Samt möjligen plita på nån skrift till museibiblioteket.

DN 16 juni 1976. ↑

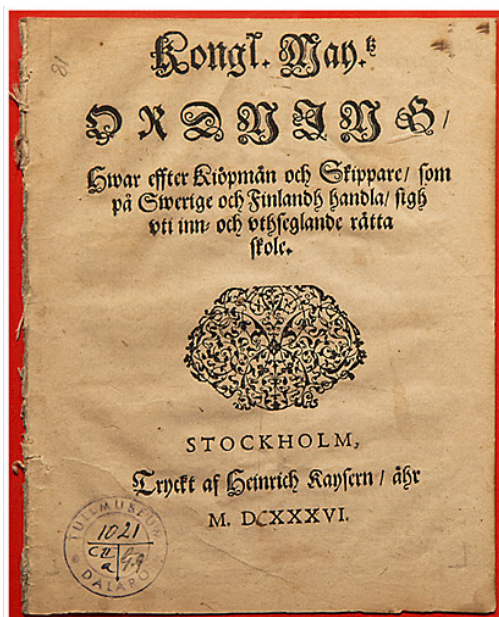
Publik hos publikaner

Underkjolar med smuggelfickor och urholkade vedträn hittar man bland mycket annat på Tullmuseum i Dalarö, som på söndag öppnas för allmänheten. Gruppvis privat har 4 000 människor tittat förut.

Tullmuseum är inrymt i Dalarö gamla, av arkitekt Erik Palmstedt ritade och 1788 färdigbyggda tullhus — tullplats blev Dalarö 1636. Längre upptogs tullavgifterna direkt vid denna viktiga infart till Stockholm, och tullinspektoren var en mäktig man med fem pigor och tre drängar till hjälp i tullhusets 20-rumstjänstebostaden.

1928 inrättades kustpostering i Dalarö i stället, och tullhuset fick stå oanvänt i 25 år tills det restaurerades och blev museum på förslag av nuvarande tulldirektören i Stockholm, Olof Monthan, som har tjänstebostad i en liten del av tullhuset. Ett tullmuseum hade funnits tidigare i Stockholm, först på Österlånggatan. Mesta hjälp med fritidshobbyn tullmuseet har hr Monthan av byrådirektör Helge Borgh, som målar dörröverstycken, väggmålningar och spegelfinfattningar i 1700-talsstil. Tullhuset var ganska fint, avsett som eventuellt rastställe för Gustav III när han kom ut för att rusta till det stora sjöslaget i Finska viken.

DN 7 april 1963.

Kungl. Majt. Ordning, 1636.

Stämplad: Tullmuseum Dalarö.

Reformation av tullväsendet för att

tullinkomsterna skulle bidra till att bättra på det ekonomiska läget.

□ Smugglare

□ Inuti huset finns en uppsjö av roliga grejor att titta på.

Tullmuseet är samtidigt också Sveriges enda smugglingsmuseum. Spritsmugglarnas påhittiga gömslen och tullinspektorn i full ornat anno dazumal bildar motpolar där inne.

Alla spritsmugglare gick inte i den stora stilen, de skaffade sig en tår på tand bara. När man kommer ut igen lägger man kanske märke till att det växer nyponbuskar kring tullhuset, den svenska fattigdomens symbolväxt.

Det är ungefär hundra år sedan Dalarö började få riktiga rosenrabatter i stället. De små anspråkslösa röda fiskarstugorna med svarta knutar revs och ersattes av färgglatt målade tvåvåningsvillor med glasverandor.

DN 22 februari 1976.

Utställningen ändrar karaktär 1984.

Jan Berggren är ny tullchef med nya idéer.

Foto: ROLF SÖDERBERG

Första oktober fick Dalarö tullmuseum en ny chef. Jan Berggren kom från generaltullstyrelsen i Stockholm och tog över. Då började förändringarna av museet.

Den nye tullchefen vill ändra innehållet i det anrika tullhuset. De gamla rummen med anor

från 1700-talet försvinner. Möblerna magasineras. Här ska bli ett modernt museum med montrar och skärmar.

— Museet är ett mausoleum, tycker Jan Berggren.

DN 17 oktober 1984

Sid 3

Interiörbilder från Ahlströmergatan innan museet stängde 2016 och flyttade ut på webben.

